

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnes padomes, Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Zinātnieku savienības laikraksts

13 (576)

ISSN 1407-1479

2019. gada 1. jūlijs

MAIJA DAMBROVA – VALTERA CAPA BALVAS LAUREĀTE

Šogad jau astoto reizi tiks pasniegta Valtera Capa balva, kuras laureāte ir Latvijas Zinātņu akadēmijas īstenā locekle, profesore *Dr.pharm.* Maija Dambrova, Latvijas Organiskās sintēzes institūta Farmaceutiskās farmakoloģijas laboratorijas vadītāja.

M. Dambrova ir viena no izcilākajām vidējās paaudzes izgudrotājām Baltijas valstīs. Organiskās sintēzes institūtā

viņa pievērs izgudrotāja darbībai arī jaunos zinātniekus, pilnveidojot viņu specifiskās iemaņas un prasmes. Profesores Dambrovai grupa izstrādā jaunus terapeitiskos mērķus un konceptuālas pieejas metabolisma problēmu risināšanā.

Maija Dambrova ir izstrādājusi jaunas farmakoloģiskas metodes *in vitro* un *in vivo* potenciālo medicīnas preparātu darbības noskaidrošanā. Izgudrotas jaunas perspektīvas vielas, kas palīdz organismam cīnīties ar sirds asinsvadu slimībām un iedarbojas uz centrālās nervu sistēmas receptoriem. WIPO (*World Intellectual Property Organization*) datu bāzē atrodami vairā-

ki desmiti reģistrētu izgudrojumu, kuru autore vai līdzautore kopā ar Eiropas un Amerikas valstu kolēģiem ir Maija Dambrova. Izgudrojumi attiecas uz dažādām medicīnas ķīmijas jomām – gan uz jaunu zāļu vielu radīšanu, gan arī uz to darbības mehānismu noskaidrošanu. Dažās organisko savienojumu klasēs ir atrastas vielas, kas jau uzrādījušas daudzsoļos īpašības vairākās medicīnas jomās, tai skaitā kardiovaskulāro un centrālās nervu sistēmas slimību ārstēšanā. Atrasti jauni terapeitiskie zāļu mērķi un izstrādāti jauni ligandi to saistīšanai.

Valtera Capa balva iedibināta 2004. gada septembrī, un to kopš 2005. gada reizi divos gados piešķir Latvijas Zinātņu akadēmija kopīgi ar Latvijas Republikas Patentu valdi un firmu "Minox GmbH". Rīgā baltvācu ģimenē dzimušais Valters Caps (*Walter Zapp*, 1905–2003) bija izcilis izgudrotājs, fototehnikas konstruktors, kurš ar savu pasauleslaveno fotoaparātu VEF-Minox veicinājis Latvijas vārda atpazīstamību pasaulē. Valtera Capa balva tiek piešķirta izgudrotājam, kas ar savu veikumu ir pazīstams ārpus Latvijas robežām. Balvas laureāti: Benjamins Joffe, Roberts Kalniņš (2005), Juris Upatnieks (2007), Raimonds Skurulis (2009), Māris Ābele, Kazimirs Lapuška (2011), Jānis Spigulis (2013), Ivars Kalviņš (2015), Edgars Sūna (2017). Valtera Capa balvas pasniegšanas ceremonija tradicionāli notiek 4. septembrī, izcilā izgudrotāja Valtera Capa dzimšanas dienā.

Sveicam jubilārus!

3. jūlijā – LZA īsteno locekli **Saulvedi CIMERMANI!**
16. jūlijā – LZA īsteno locekli **Modru MUROVSKU!**
18. jūlijā – LZA ārņemju locekli **Pāvelu ŠTOLLU!**
19. jūlijā – LZA goda doktoru **Jāni VĒTRU!**
21. jūlijā – LZA goda doktoru **Jāni BIČEVSKI!**
27. jūlijā – LZA korespondētājlocekli **Nilu ROSTOKU!**
28. jūlijā – LZA īsteno locekli **Aigaru PĒTERSONU!**

1. augustā – LZA īsteno locekli **Inesi FELDMANI!**
1. augustā – LZA ārņemju locekli **Jiri ENGELBREHTU!**
3. augustā – LZA korespondētājlocekli **Ingu CIPROVIČU!**
6. augustā – LZA korespondētājlocekli **Igoru KABAŠKINU!**
9. augustā – LZA goda locekli **Kristapu Juri KEGGI!**
19. augustā – LZA ārņemju locekli **Jāni KRĒSLIŅU!**
21. augustā – LZA īsteno locekli **Pēteri CIMDIŅU!**
26. augustā – LZA ārņemju locekli **Zenonu DABKEVIČU!**
26. augustā – LZA goda doktoru **Kamilu INDRISU!**
28. augustā – LZA korespondētājlocekli **Valerjanu KAUSU!**
29. augustā – LZA īsteno locekli **Mārci LEJU!**
29. augustā – LZA goda doktoru **Jāni JANSONU!**

Ad multos annos!

Latvijas Zinātņu akadēmija

“ZINĀTNES VĒSTNESIM” – 30

Tā rakstīja

ĒVALDAM VALTERAM – 100

“Zinātnes Vēstneša” 1994. gada 6. numurā publicēts LZA prezidenta Tāļa Millera apsveikums Latvijas Zinātņu akadēmijas goda loceklim, unikālajam aktierim un tautas sirdsapziņai Ēvaldam Valteram simtajā jubilejā, kā arī neliela intervija ar jubilaru, kurā mākslinieks uz jautājumu, kā viņš jūtas zinātnieku saimē, atbild: “Galvenais, kas cilvēkam ir jājūt, ir piederība pie savas tautas, un tikai pēc tam – piederība pie zinātnes, mākslas, teātra. Tas jāliek tautas audzināšanas pamatā. Es pat teiktu – tas ir vispamatīgākais pamats, no kā vairs nedrīkstētu novērsties. Un vēl – savas Dzimtenes, savas Latvijas skaistuma jēdziens. Tēvu zemes mīlestību apvienojumā ar daļuma izjūtu – to es novēlētu katram. Tad dzīvē nekas nebūtu par grūtu.”

Avīzes pāršķīstīja **Zaiga Kīperes**

LZA GODA DOKTORA DIPLOMU SAŅEM MĀKSLAS VĒSTURNICĒ EDVARDA ŠMITE

LZA goda doktore Edvarda Šmite

Foto J. Brencis

LZA Senāta 2019. gada 18. jūnija sēdē LZA prezidents Ojārs Spārītis sveica mākslas vēsturnieci Edvardu Šmiti un pasniedza diplomu, kas apliecina zinātniecei piešķirto LZA goda doktore grādu mākslas zinātnē (*Dr.h.c.art.*).

LĪDZ 19. AUGUSTAM VAR IESNIEGT PROJEKTA PIETEIKUMUS 2019. GADA LFP KONSURSAM

Šī gada 19. augustā noslēgsies Latvijas Zinātnes padomes (LZP) maija nogalē izsludinātais 2019. gada fundamentālo un lietišķo pētījumu projektu (FLPP) konkurss, kuram pieejamais finansējums ir 9 479 699 eiro (tai skaitā līdz 5% administratīvajam izmaksām).

Fundamentālo un lietišķo pētījumu projektu mērķis ir radīt jaunas zināšanas un tehnoloģiskās atziņas visās zinātņu nozarēs. FLPP veicina arī studējošo un doktora grāda pretendentu iesaisti, pētniecības un studiju vides sasaisti, zinātnisko institūciju un zinātnieku kapacitātes celšanu. Par svarīgu uzdevumu izvirzīta rezultātu sasaiste ar prioritārajiem zinātnes virzieniem un projektu sociālekonomiskās ietekmes vairošana. Tāpat tiek veidota pārskatāma atskaitīšanās un finanšu izlietojuma sistēma, kas ļaus izvērtēt arī projektu rezultātu ilgspēju, vienlaikus samazinot administratīvo slogu un veicinot starptautisko sadarbību.

Latvijas Zinātnes padome 2019. gada 12.–14. jūnijā rīkoja piecus seminārus fundamentālo un lietišķo pētījumu projektu potenciālajiem iesniedzējiem. Seminārus apmeklēja 289 personas.

Semināra laikā rādītā prezentācija, videoieraksts no Rīgas Stradiņa universitātē notikušā semināra un atbildes uz semināru laikā visbiežāk uzdotajiem jautājumiem pieejami LZP mājaslapā.

Ja ir papildu jautājumi par šo FLPP konkursu un projektu iesniegšanu, aicinām rakstīt uz elektroniskā pasta adresi: flpp@lzp.gov.lv.

Ingmārs Kreišmanis,
LZP vecākais eksperts

VALSTS PĒTĪJUMU PROGRAMMA

PAR INDIVĪDA, SABIEDRĪBAS UN VALSTS ATTIECĪBĀM

Šobrīd LU Latvijas vēstures institūts realizē valsts pētījumu programmas “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” projektu “Indivīda, sabiedrības un valsts mijiedarbība kopējā Latvijas vēstures procesā: vērtību konflikti un kopīgu vērtību veidošanās vēsturiskos lūzumu punktos”.

Šā gada 17. jūnijā notika darba grupas “Sociālās kontroles mehānismi: indivīda, sabiedrības un valsts attiecības” (vad. *Dr.hist.* Daina Bleiere) rīkots seminārs, kurā projektā iesaistītie atskatījās uz pirmajā pusgadā paveikto. Valsts pētījumu programmas ir valsts pasūtījums zinātniekiem. Dažkārt šķiet, ka to nosaukumi ir pārāk gari un sarežģīti, bet uzdevumu – pārmerīgi daudz. Var jau pārnest, ka programmas ir pārāk komplicētas, un ka no senatnes pētniekiem gaida rekomendācijas kā valstij attīstīties nākotnē. Bet paskatoties uz situāciju uzmanīgāk, kļūst skaidrs, ka neatbildētu jautājumu ir pārāk daudz, un tieši izpratne par vēsturi veido mūsu identitāti.

D. Bleieres vadītā darba grupa pēta kompleksās indivīda, sabiedrības un valsts attiecības dažādos Latvijas vēstures periodos. Lai kaut nedaudz raksturotu jautājuma komplicēto raksturu un nozīmi, var atzīmēt, ka padomju ideoloģija, kura mums bija uz-

spiesta teju piecdesmit gadus, mācīja, ka valsts rodas līdz ar ekspluatatoru šķiru rašanos un kalpo kā ierocis ekspluatatoru rokās. Sasniedzot komunismu, valsts atmiršot. Tas netraucēja totalitārajam režīmam izveidot birokrātisku, centralizētu valsti, kura savus pilsoņus pakļāva pilnīgai kontrolei. Latviešu pieredze dzīvo valstī, kuru veido un kontrolē pilsoņi, ir mērāma vien dažos gadu desmitos. Pēc iestāšanās Eiropas Savienībā valsts un tās pilsoņu attiecības atkal piedzīvoja izmaiņas, ar kurām ne visi spēja samierināties. Straujai pārmaiņu laikmetā arvien lielāku nozīmi iegūst cilvēka identitāte un izpratne par to – cik tajā specifiski latviskā, cik eiropēiskā, cik padomju mantojuma. Šīs atsākšmes var izrādīties arī sāpīgas – reizēm pat tik sāpīgas, ka atsakāmies tās pieņemt. Bet tikai izprot sevi un savas pagātnes nospiedumus sevi, ir iespējams veidot to, ko saprotam ar valsts ilgtspēju.

To, ka vēsturei ir īpaša loma identitātes veidošanā, saprata jau apgaismības laikmetā. Katrs režīms un katra okupācijas vara ir centusies uzspiest savu vēstures naratīvu. Tai pat laikā, īpaši padomju okupācijas gados, bija svarīgi saglabāt kaut ko no Latvijas vēstures.

Turpinājums – 4.lpp.

LZA SENĀTA LĒMUMS

Pamatojoties uz 2019. gada 10. maija asoc. prof. Jāņa Kaminska iesniegumu, un uz Zinātniskās darbības likumu, Latvijas Zinātņu akadēmijas hartu, LZA Statūtiem, kā arī ievērojot, ka, balstoties uz mūsu līdzšinējiem zinātniskajiem sasniegumiem un aktīvu starptautisko darbību, saņemts rakstisks uzicinājums iestāties Starptautiskā Ģeodēzijas un Ģeofizikas apvienībā (IUGG),

LZA Senāts 2019. gada 18. jūnija sēdē nolēma:

1) piekrist kļūt par IUGG pārstāvošo organizāciju (t.i. *adhering organization*) Latvijā,

2) izveidot IUGG nacionālo komiteju (atbilstoši iesniegtajam personu sarakstam),

3) pilnvarot LZA prezidentu akad. Ojāru Spārīti parakstīt vēstuli, adresētu IUGG ģenerālsēkretāram *Dr. Alik Ismail-Zadeh* par dalību šajā organizācijā asociēta biedra statusā, ievērojot, ka dalība IUGG notiek asociētā biedra statusā un ir bez ikgadējas dalības maksas.

LZA Senāta priekšsēdētāja vietnieks **Tālavs Jundzis**
LZA Senāta zinātniskā sekretāre **Alma Edžiņa**

ATGĀDINĀJUMS

PAR 2019. GADA RUDENS PILNSAPULCES JAUNU LOCEKĻU VĒLĒŠANĀM

Saskaņā ar LZA jauno locekļu kandidātu izvirzīšanas kārtību pieteicējam līdz vēlēšanu gada **15. septembrim** jāiesniedz vēl divu LZA īsteno locekļu rekomendācijas un citi Senāta norādītie dokumenti, šajos dokumentos ir jābūt redzams, ka piesakāmais kandidāts piekrīt savas kandidatūras izvirzīšanai (piemēram, uz kāda no dokumentiem ir viņa paraksts). Pieteicēja pienākums ir iepazīstināt piesakāmo kandidātu ar kārtību, kādā LZA vēlē jaunus locekļus.

Dokumenti iesniedzami Latvijas Zinātņu akadēmijas Senāta jauno locekļu vēlēšanu ekspertu komisijai Rīgā, Akadēmijas laukumā 1, 2. st., 231. istabā. Uzziņas LZA Prezīdija sekretariātā Akadēmijas laukumā 1, Rīga, LV 1050, tel. 67223931, fakss 67821153, E-pasts: alma@lza.lv.

NOLIKUMS PAR JAUNU LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAS LOCEKĻU VĒLĒŠANĀM atrodams LZA mājaslapā: LZA Gadagrāmata 2018, 185. lpp.

JELGAVAS KONFERENCE "INŽENIERZINĀTNE LAUKU ATTĪSTĪBAI"

Laikā no 22. līdz 24. maijam Jelgavā, Latvijas Lauksaimniecības universitātes (LLU) Tehniskajā fakultātē (TF) notika 18. Starptautiskā zinātniskā konference "Engineering for Rural Development". Jelgavas inženierzinātniekiem vienmēr bijis plašs vēriens¹, vēl padomju varas gados eksistēja Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas Jauno zinātnieku padome, kura koordinēja zinātnisko jaunradi. Tā, piemēram, 1990. gada 3.–5. maijā Jelgavā divi jauni cilvēki patstāvīgi sarīkoja Vissavienības konferenci "Проблемы производства и переработки молока" (Piena ražošanas un pārstrādes problēmas), vadīja darbu divās sekcijās un piedāvāja augstskolas grāmatvedībai naudu par telpu izmantošanu konferencei. Par dalībnieku naudu bija izdots plašs prezentēto referātu tēzu krājums. Tagad viss ir citādāk, konferenci organizē divas komitejas, kopā 39 cilvēki. Konferences organizācijas komiteja (10 cilvēki) ar LLU TF Lauksaimniecības tehnikas institūta asociēto profesoru Jāni Palabinski priekšgalā un konferences programmas komiteja (27 cilvēki) LLU TF LTI vadošā pētnieka Aivara Āboltiņa vadībā.

¹ Sk. Aivara Āboltiņa rakstu Zinātnes Vēstnesī 2016.g. 6.jūnijā, pieejams: <http://www.lza.lv/images/stories/zv/zv511.pdf>

bā. Konferences programmā iekļautas LLU TF dekāna Ilmāra Dukuļa, LLU Mācību prorektora Aigara Laizāna, programmas komitejas priekšsēdētāja Aivara Āboltiņa un citu prominentu personu uzrunas.

Starptautiskās konferences "Engineering for Rural Development 2019" plenārsēdes ietvaros Arvīda Leppika vārdbalvu saņēma Ulbrokas zinātnes centra vadītāja vietnieks vadošais pētnieks Dainis Viesturs. Konferences programmu krāšņoja Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātnu akadēmijas nosaukums. Darbu sešās sekcijās vadīja Semjons Ivanovs, Raimunds Selegovskis, Vitālijs Osadčuks, Gints Birzietis, Aivars Āboltiņš, Baiba Briede. Latvijas Zinātnu akadēmijas īstenā locekle, LLU rektore Irina Pilvere kopā ar līdzautoriem prezentēja divus referātus.

Konferencē diskutēja par lauksaimniecības tehniku, lopkopību, atjaunojamo un tradicionālo enerģiju, SEG emisiju, atkritumu apsaimniekošanu, agroinženierijas tehnoloģijām, mehānismiem, kontroles sistēmām, materiālzinātni, transportu, loģistiku, degvielu, tehniskiem šķidrūmiem, modelēšanu, CAD, CAE, CNC, CAM, PDM, PLM, GIS un BIM tehnoloģijām, inženierzinātnu izglītību, inženiertehnisko ekonomiku un tehnoloģiskiem

Rahims Geidarovs (RTU) prezentē slaukšanas mašīnas pētījumu rezultātus. Sekcijas vadītājs Vitālijs Osadčuks (LLU) un vietnieks Oldrich Latal (Čehija)
Foto I. Griņevičs

pētījumiem. Konferences rakstu krājumā ir publicēti gandrīz trīs simti zinātniski raksti, pieejams: <http://www.tf.llu.lv/conference/proceedings2019/>.

Kopumā konferencē piedalījās zinātnieki no 23 valstīm – Argentīnas, Austrālijas, Baltkrievijas, Bulgārijas, Kanādas, Čehijas, Igaunijas, Somijas, Francijas, Ungārijas, Izraēlas, Itālijas, Kazahstānas, Latvijas, Lietuvas, Polijas, Maķedonijas, Rumānijas, Krievijas, Slovākijas, Spānijas, Zviedrijas un Ukrainas. Tas izskaidrojams

ar to, ka konference kļūst atpazīstamāka, visi raksti, kas iekļauti konferences rakstu krājumā, tiek indeksēti SCOPUS datu bāzē. Ja savas darbības sākumā tā bija orientēta uz vietējo tehnisko fakultāšu zinātniekiem, tad, palielinoties kvalitātei ar angļu, latviešu un krievu darba valodām, konference tagad jau kļūvusi par notikumu Eirāzijas inženierzinātnes mērogā.

Ivans Griņevičs,
Starptautiskā Lauksaimniecības universitāte

LLMZA KOPSAPULCE: BŪT SAVĀ VIETĀ – ZINĀTNĒ

Latvijas Lauksaimniecības universitātē (LLU) 2019. gada 7. jūnijā notika Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātnu akadēmijas (LLMZA) kopsapulce, kurā prezidente Baiba Rivža sniedza pārskatu par paveikto iepriekšējā posmā, tika sveikti dažādu konkursu laureāti, kā arī ievēlēti jauni LLMZA īstenie, ārzemju un goda locekļi un izsniegti diplomi 2018. gadā ievēlētajiem locekļiem.

LLMZA strādā sinerģijā ar LZA, ZM, LLU un citām struktūrām

Kā uzsvēra Latvijas Zinātnu akadēmijas (LZA) prezidents Ojārs Spārītis, LLMZA ir būtiska LZA daļa, tā strādā sinerģijā ar citām zinātniskajām institūcijām un ministrijām. Piemērs tam ir arī aprīlī Rīgā notikušais Eiropas Komisijas (EK) Lauksaimniecības pētniecības pastāvīgās komitejas (SCAR, *Standing Committee on Agricultural Research*) izbraukuma seminārs par bioekonomiku, SCAR sekretariāta un darba virzienu vadītājus uz Latviju ataicinot akadēmiķei Baibai Rivžai sadarbībā ar LZA, t. sk. projektu INTERFRAME-LV (VPP "Latvijas mantojuma un nākotnes izaicinājumi"), Zemkopības ministriju (ZM) un abu pārējo Baltijas valstu lauksaimniecību pārraugošajām ministrijām. Latvijas zemkopības ministrs Kaspars Gerhards šo faktu izcēla neklātienē uzrunā, kuras saturu auditorijai pavēstīja ZM pārstāvis Ainars Nābels-Šneiders (šogad ievēlētais LLMZA goda loceklis).

Tradicionāli ticis slēgts ZM, LLMZA un LZA līgums, īpaši to attiecinot uz LZA Lauksaimniecības un meža zinātnu nodaļu (LMZN). Kopīgie uzdevumi ir, piemēram, zinātnes sasniegumu popularizēšana – lauksaimniecība un mežsaimniecība ir jomas, kur notiek intensīva zinātnes sasniegumu pārnesē praksē. ZM ikgadējā konkursā "Sējējs" ir nominācija "Zinātnē praksē, inovācijas", LLMZA un LMZN vērtējot apbalvošanai izvirzītos darbus. Tā 2018. gada laureāti ir LLU zinātnieku grupa *Dr.biol.* Inas Alsiņas vadībā par tehnoloģijām pākšaugu audzēšanai un to izmantošanu proteīna nodrošināšanai lopkopībā, Zemkopības institūta zinātnieku grupa *Dr.agr.* Birutas Jansones vadībā par daudzgadīgo zālāju šķirņu pavairošanu un izplatību, bet par mūža ieguldījumu tika apbalvotas *Dr.agr.* Veneranda Stramkale un *Dr.agr.* Māra Skrīvele. Tāpat notiek jauno zinātnieku konkurss, ir nodrošināta iespēja iepazīties ar lauku izmēģinājumiem un laboratoriju eksperimentiem lauksaimniecības zinātnes jomā. Piemēram, tāda skate notikusi Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskajā institūtā "BIOR", bet pagājušā gada laureāti ir Agrosursu un ekonomikas institūta (AREI) Stendes pētniecības centrs un Latvijas Augu aizsardzības pētniecības centrs, LLU.

LLMZA vietējais sadarbības partneris ir arī Latvijas Lauksaimniecības zinātnisko iestāžu direktoru padome (LLZIDP), valdes priekšsēdētājs prof. emeritus Ģedimins Silīņš, organizējot visā Latvijā vairāk nekā 10 iestāžu lauku skates – šī gada grafikā aizpildītākais ir jūlijs. Sadarbībā ar LLU un augstskolas zinātniskajiem institūtiem LLMZA ir iesaistījusies ikgadējā konferencē "Līdzsvarota lauksaimniecība", kurā plašā interesentu lokā – zinātnieki, studenti, uzņēmēji, sabiedrisko organizāciju pārstāvji – tiek diskutēti par aktualitātēm zinātniskajos pētījumos un lauksaimniecības politikas virzību. Savukārt LLU Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātes Starptautiskajā nedēļā norisinājās INTERFRAME-LV konference "Economic science for rural development" / "Ekonomikas zinātnē lauku attīstībai".

Zinātniekiem iespēja augt starptautiskos projektos un kontaktos

Ziemeļvalstu Lauksaimniecības zinātnieku asociācija (NJF), Eiropas Lauksaimniecības pārtikas un dabas zinātnu akadēmija (UEAA), Eiropas pētniecības telpas sadarbības tīkls ERA-Net, ES pētniecības un inovāciju programma *Horizon 2020* – šīs struktūras zinātniekiem dod iespējas apjomīgu projektu un starptautisku kontaktu īstenošanai. Tā, piemēram, atzinīgi ir novērtēti LLMZA, LMZN un LLU kopdarbs *Horizon 2020* projektā "4D4F"

LLMZA, LLU un Jelgavas pilsētas Domes balvas konkursa laureātu sveikšana. LLU asoc. Prof. D. Bite, Jelgavas pilsētas Domes priekšsēdētājs A. Rāviņš, konkursa laureāte M. Siljēkaba – Kalnozola, LLU prof. B. Rivža

("Data Driven Dairy Decisions for Farmers", 2016–2019) par sensoru izmantošanu piena lopkopībā un ievāko liela apjoma datu analīzes izmantošanu nozares attīstībai. Pašlaik norisinās *Horizon 2020* projekts "DISARM" ("Disseminating innovative solution for antibiotic resistance management") par inovatīvu risinājumu izplatīšanu antibiotiku rezistences mazināšanai intensīvajā lopkopībā. Šo 10 partnervalstu projektu vada Beļģijas zinātnieki, bet Latviju kā vienīgo Baltijas valsti tajā pārstāv LLU sadarbībā ar LMZN un LLMZA pētniekiem.

Aktuāli ir vēl divi *Horizon 2020* un *ERA-Net* projekti: "ForestValue" ("Innovating the forest-based bioeconomy") saturs ir Eiropas ekonomikas atkarības mazināšana no fosilajām un neatjaunojamajām izejvielām – pāreja uz ilgtspējīgu bioekonomiku, LMZN un LLMZA piedaloties ar ZM atbalstu; savukārt "SusCrop" ("Sustainable Crop Production") projekts veltīts ilgtspējīgai pārtikas nodrošināšanai un kultūraugu audzēšanai, paredzot aprites ekonomiku, atkritumu otrreizēju pārstrādi, negatīvās ietekmes uz vidi mazināšanu u.c.

LLMZA ir cieša sadarbība ar abu Baltijas valstu Zinātnu akadēmijām un attiecīgā profila augstskolām. Baiba Rivža aicināja interesentus, sevišķi doktorantus, pieteikties dalībai Lietuvas Zinātnu akadēmijas rīkotajā konferencē jaunajiem zinātniekiem š. g. 14. novembrī. Kā arī viņa atgādināja, ka Latvijas Zinātnes padomē jāpiesakās 2019. gada fundamentālo un lietišķo pētījumu projektu konkursam. Starp 2018. gada nozīmīgākajiem sasniegumiem zinātnē līdzās teorētiskajai zinātnē izvirzītajai VPP EKOSOC-LV monogrāfijai "Simtam pāri. Viedā Latvija" ir atzīti sasniegumi arī lietišķajā zinātnē – LLU Veterinārmedicīnas fakultāte un Dārkopības institūts par smiltsērkšķu ekstraktu jaunopu veselības uzlabošanai un Latvijas Valsts koksnes ķīmijas institūts par inovatīvu procesu multifunkcionāla nanoporaona oglekļa iegūšanai.

Tieši Latvijas attīstības starptautiskajiem kontekstiem ir veltīts viens no jaunajām VPP "Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi" projekts INTERFRAME-LV, tā īstenotājam LZA piesaistot LLU, AREI, Latvijas Universitātes (LU) u.c. pētniekus, šī VPP ir Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) pārraudzībā. Jaunajā kārtībā, kad VPP ir atstātas ministriju ziņā, visām nozaru ministrijām budžetā būtu jāparedz līdzekļi valsts pētījumu programmām – vismaz pāris miljonu apmērā katrai ministrijai.

Baiba Rivža pievērsa uzmanību arī tādai aktualitātei, ka maija beigās prezentētajā 2019. gada OECD Ekonomikas pārskatā par Latviju tika minēts zinātniskās pētniecības zems produktivitātes līmenis, to vērtējot pēc starptautiski citējamo publikāciju skaita. Taču, ja rēķinātu atdevi pēc ieguldītā finansējuma, tad proporcionāli Latvijā sanāktu vairāk augstas citējamības publikāciju nekā Somijā. Zemais zinātnes finansējums Latvijā atstāj negatīvu ietekmi uz iekļūšanu starptautiskajās datu bāzēs un citējamos izdevumos, jo publicēšanās tur prasa lielus līdzekļus.

LLMZA, LLU un VAS "Latvijas Attīstības finanšu institūcijas Altum" konkursa laureātu sveikšana. LLU rektore I. Pilvere, LLU prof. A. Valdovska, konkursa laureāte I. Mišina, LLU Dārkopības institūta vad.pētn. E. Kaufmane, LLU Dārkopības institūta vad.pētn. D. Segliņa, AS "Attīstības finanšu institūcija Altum" Zemgales reģiona vadītāja M. Lazdiņa, LLU prof. B. Rivža

Balvas zināšanu pārneses atbalstam

Kopsapulcē tika turpināta tradīcija dažādas balvas ieguvušajiem zinātniekiem sniegt priekšlasījumus. LLMZA viceprezidents LU profesors un LZA akadēmiķis Īzaks Rašals, maijā Baltijas Zinātnu akadēmiju konferencē Viļņā saņēmis medaļu par augstiem sasniegumiem ģenētikā, uzstājās ar prezentāciju par modernajām ģenētiskajām metodēm augu selekcijā. Sabiedrībā negatīvi tiek apspriesta ģenētiskā modifikācija, lai gan modifikācija ir pozitīva parādība, turklāt pastāv dažādi paņēmieni. Mūsdienu ģenētika balstās uz zināšanām par ģenēm, zinātnieki kopā ar selekcionāriem izveido jaunas šķirnes, pat citu valstu ģēnu bankās atrastam materiālam piešķirot vai pastiprinot tādas pazīmes kā izturību pret slimībām, ziemeclietību u.c. Molekulārās metodes praktiskajā selekcijā prasa daudz līdzekļu, un, lai arī ir zināšanas, kas būtu jādara, ne vienmēr iespējams to atļauties.

LLU maģistre Inga Mišina iepazīstināja ar savu maģistra darbu "Krūmcidoniju sēklu eļļas kvalitatīvo īpašību un antibakteriālās darbības izvērtējums", vadītāja profesore Anda Valdovska, pētniecība veikta Dārkopības institūtā Dobelē. Par šo darbu autorei Attīstības finanšu institūcijas "Altum" balvu pasniedza Zemgales reģiona direktore Māriete Lazdiņa, uzsvērot, ka pētījums paceļ krūmcidoniju audzētāju nozīmīgumu un audzētā produkta vērtību, dod ieguldījumu uzņēmējdarbībā. Vērtīgā produkta izmantošanas potenciāls ir plašs – pārtikas, kosmētikas, farmācijas jomas. Otru "Altum" jauno zinātnieku balvu saņēma pārtikas zinātnes doktors Iļģors Šepeļevs par aizstāvēto promocijas darbu "Kartupeļu pārstrādes blakusproduktu izpēte mikrokapsulētu fenolu savienojumu ieguvei", vadītāja profesore Ruta Galoburde.

Trešo reizi tika pasniegta Jelgavas pilsētas domes balva, kas izveidota sadarbībā ar LLU un LLMZA, lai veicinātu Jelgavas pilsētas un Zemgales reģiona attīstību, atbalstītu zinātniskās izstrādes un jaunatnes interesi par zinātni. To ieguva LLU maģistre Marita Siljēkaba-Kalnozola par darbu "Ilgtspējīga projektu vadība un tās īstenošana Latvijā", vadītāja asociētā profesore Dina Bite, balvu pasniedza domes priekšsēdētājs Andris Rāviņš, LLU rektore Irina Pilvere un LLMZA prezidente Baiba Rivža. Profesora Benjamiņa Treija jaunā zinātnieka balvu LLU asociētajai profesorei Dinai Poplugai pasniedza izcilā zinātnieka mazdēls uzņēmējs Nils Treijs.

Kā kopsapulcē ievadā viedī teica dziedātāja un kolkletāja Solvita Gasmane, radīdama svētku noskaņu ar dvēselisku priekšnesumu, – svarīgi būt katram savā vietā, tad noteikti darbam ir labs rezultāts.

Sagatavoja Ausma Mukāne
Foto no LLU arhīva

NOLIKUMS PAR VALSTS EMERITĒTĀ ZINĀTNIEKA DARBA ATSKAITI*

1. Vispārīgie jautājumi

Valsts emeritētā zinātnieka statusa piešķiršanas kārtību nosaka LR MK noteikumi Nr.6992, izdoti 2010. gada 27. jūlijā un grozīti ar LR MK 08.10.2013. noteikumiem Nr.1074.

Valsts emeritētais zinātnieks saņem beztermiņa zinātnisku grantu, lai veicinātu Valsts emeritēto zinātnieku iesaisti zinātniskā un pedagoģiskā darbībā.

Nolikums nosaka:

– Emeritētā zinātnieka darba atskaites kārtību par kalendārā gadā veikto zinātnisko un organizatorisko darbu.
– LZA zinātnisko nodaļu un Senāta darba organizāciju emeritēto zinātnieku darba vērtējumam.

2. Valsts emeritētā zinātnieka darba atskaites nosacījumi

2.1. Valsts emeritētais zinātnieks grantu atskaitē tiek iekļauti sekojoši darbu veidi:

- piedalīšanās zinātniskos projektos kā pētniekam;
- piedalīšanās zinātniskos projektos kā konsultantam;
- piedalīšanās dažāda veida zinātniskās konferencēs un semināros ar vai bez referātiem;
- zinātnisko rakstu sagatavošana;
- populārzinātnisko rakstu sagatavošana;
- zinātnisko rakstu un zinātnisko projektu recenzēšana;
- promocijas darbu vadīšana un konsultēšana;
- lekciju ciklu vai atsevišķu lekciju lasīšana augstskolu studentiem;
- augstskolu studentu kvalifikācijas darbu vadīšana un konsultēšana;
- piedalīšanās zinātnieku profesionālo apvienību darbībā;
- zinātnes sasniegumu popularizēšana;
- zinātniskā arhīva un bibliotēkas kārtošana, nodošana zinātniski pētnieciskajām iestādēm;
- citu zinātnisko aktivitāšu veikšana.

2.2. Emeritētais zinātnieks viena mēneša laikā pēc kalendārā gada beigām (līdz 1. februārim) iesniedz attiecīgajā Latvijas Zinātņu akadēmijas zinātniskajā nodaļā atskaiti par kalendārā gadā paveikto darbu aizpildot atskaites veidlapu (1. pielikums). Emeritēto zinātnieku 20___ gadā veikto zinātnisko un organizatorisko darbu atskaitē).

2.3. Zinātniskās nodaļas vadība viena kalendārā mēneša laikā izskata iesniegtos materiālus un dod savu novērtējumu, un ar to iepazīstina emeritēto zinātnieku.

2.4. Zinātniskā nodaļa apkopo visu nodaļas emeritēto zinātnieku atskaites un līdz 1. martam sagatavo ziņojumu LZA Senātam.

2.5. Senāts katru kalendārā gada aprīlī izskata emeritēto zinātnieku gada darba rezultātus un dod savu novērtējumu.

2.6. LZA Senāts dod vērtējumu emeritēto zinātnieku organizētājam izbraukuma zinātnes popularizēšanas sēdēm Latvijas reģionos.

2.7. LZA Senāta lēmums par emeritētā zinātnieka darba gada novērtējumu tiek izskatīts Valsts emeritēto zinātnieku sēdēs.

2.8. Emeritēto zinātnieku veselības problēmu gadījumā atskaites dokumentu iesniegšana var tikt pārcelta uz vēlāku laiku.

LZA ģenerālsekretārs, akadēmiķis **Andrejs Siliņš**
Valsts emeritēto zinātnieku padomes
priekšsēdētājs, akadēmiķis **Izaks Rašals**

1. pielikums

Valsts emeritēto zinātnieku 20___ gadā veikto zinātnisko un organizatorisko darbu atskaite

Nr. p.k.	Darbu veidi	Darbu izpildes laiks	Darbu rezultāti
1	Piedalīšanās zinātniskos projektos kā pētniekam		
2	Piedalīšanās zinātniskos projektos kā konsultantam		
3	Piedalīšanās dažāda veida zinātniskās konferencēs un semināros ar vai bez referātiem		
4	Zinātnisko rakstu sagatavošana		
5	Populārzinātnisko rakstu sagatavošana		
6	Zinātnisko rakstu un zinātnisko projektu recenzēšana		
7	Promocijas darbu vadīšana un konsultēšana		
8	Lekciju ciklu vai atsevišķu lekciju gatavošana un lasīšana augstskolu studentiem		
9	Piedalīšanās TV un radio pārraidēs, darbs ar medijiem		
10	Augstskolu studentu kvalifikācijas darbu vadīšana un konsultēšana		
11	Piedalīšanās zinātnieku profesionālo apvienību darbībā		
12	Zinātniskā arhīva un bibliotēkas kārtošana, nodošana zinātniski pētnieciskajām iestādēm		
13	Cita veida zinātnisko aktivitāšu veikšana		

Nepieciešamības gadījumā var izmantot papildus lapas

Valsts emeritētais zinātnieks _____ (Vārds, Uzvārds)
paraksts

* APSTIPRINĀTS Latvijas Zinātņu akadēmijas Prezidija sēdē 2019. gada 10. jūnijā; izdots saskaņā ar 2010. gada 27. jūlija Ministru kabineta noteikumiem Nr.692 "Valsts emeritētā zinātnieka statusa piešķiršanas kārtība"

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAS EKONOMIKAS INSTITŪTS DIBINĀ SADARBĪBU AR ĶĪNAS SOCIĀLO ZINĀTŅU AKADĒMIJAS EKONOMIKAS INSTITŪTU

Diskusijas dalībnieki LZA Senāta zālē

Foto J. Brencis

Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts parakstīja sadarbības memorandu ar Ķīnas Sociālo zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūtu ar mērķi veicināt savstarpēju sapratni un labumu, un draudzīgu sadarbību. Delegāciju no Ķīnas Sociālo zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūta pārstāvēja profesors *Pei Changhong*, Ķīnas Sociālo zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūta bijušais direktors, profesors *Liu Xiaohui*, *Journal of Economic Research* galvenais redaktors, *Dr. Xie Qian*, *Journal of Economic Research* galvenā redaktora vietnieks, un *Dr. Chen Xiaoliang*, Ekonomikas institūta docents. Tā bija pirmā Ķīnas Sociālo zinātņu akadēmijas pētnieku vizīte kopš 2016. gada, kad tika parakstīts sadarbības memorands starp abām Zinātņu akadēmijām.

Lai iepazīstinātu plašāku auditoriju ar zinātnes ieguldījumu

Ķīnas ekonomiskajā izaugsmē un definētu Latvijas un Ķīnas sadarbības iespējas pētniecības un investīciju jomā, LZA Ekonomikas institūts rīkoja apaļā galda diskusiju "Ķīnas un Latvijas sadarbība pētniecības un investīciju jomā". Tā sapulcināja gan uzņēmējus, gan zinātniekus un augstskolu pasniedzējus, gan valsts iestāžu pārstāvjus un žurnālistus no radio un preses.

Diskusijas laikā tika aplūkotas tādas tēmas kā Ķīnas straujā ekonomiskā izaugsme, Latvijas investīciju vide un tās pievilcība investoriem, Ķīnas realizēto projektu Latvijā veiksmīgi piemēri, esošā zinātniskā un akadēmiskā sadarbība ar Ķīnu. Prof. *Pei Changhong* prezentēja Ķīnas ārvalstu investīciju plūsmu un Ķīnas investīcijas valstīs "Zīda ceļā" (*One Belt One Road*) iniciatīvas ietvaros. Profesors pieminēja, ka ir nepieciešams uzlabot informācijas platformu par Zīda ceļa ārējām investīcijām un samazināt informācijas asimetriju, t.i., lai visas ieinteresētās puses saņemtu pietiekamu informāciju. Diskusija veicināja interesi par zinātnisko sadarbību ar Ķīnu un kopīgajiem projektiem, savukārt Ķīnas akadēmijas pārstāvji pauda savu ieinteresētību uzsākt zinātnisku un akadēmisku sadarbību ar Baltijas valstīm un konkrēti Latviju.

Ķīnas delegācijas vizītes ietvaros LZA Ekonomikas institūts kopā ar LIAA organizēja arī "Madara Cosmetics" ražotnes apmeklējumu, lai iepazīstinātu Ķīnas pētniekus ar Latvijas inovatīvo ražošanu.

Abu akadēmiju Ekonomikas institūti apsprieda kopīgas sadarbības iespējas, tostarp arī Eiropas grantu programmas, un runāja par nākotnes projektu idejām ekonomikas un izglītības jomās. LZA Ekonomikas institūts uzaicināja Ķīniešu kolēģus apmeklēt un uzstāties III Ekonomikas Forumā, ko tradicionāli rīko Ekonomikas institūts un kas norisināsies 31. oktobrī – 1. novembrī Latvijas Zinātņu akadēmijā.

Polina Kolobova,

LZA Ekonomikas institūta zinātniskā sekretāre

UKRAINAS MĀCĪBSPĒKU VIZĪTE LATVIJĀ

Šovasar Latvijā viesojās delegācija no Ukrainas, kuras sastāvā bija četrdesmit četri mācībspēki no Ukrainas universitātēm. 12. jūnijā viesi ieradās Rīgā un tad devās uz Zemgales pusi, uz Latvijas Lauksaimniecības universitāti. Vizīte tika organizēta sadarbībā ar Latvijas un Igaunijas Zinātņu akadēmijām, un Lietuvas Republikas Mikolasa Romerisa Universitāti un VPP projektu INTERFRAME-LV. Ukrainas delegācijā bija profesori un pasniedzēji no Vadima Getmana Kijevas Nacionālās ekonomikas universitātes, Tarasa Ševčenko Kijevas Nacionālās universitātes, Ternopiļas Nacionālās ekonomikas universitātes, V. Suhomļinska Nikolajevs Nacionālās universitātes un I. Mečnikova Odesas Nacionālās universitātes.

Ukrainas kolēģiem šis nebija vien izklaides brauciens, viņiem bija sagatavota nopietna stažēšanās programma. Programmas mērķis bija iepazīstināt viesus no Ukrainas ar aktuāliem izglītības un zinātnes jautājumiem Baltijas valstīs, kā arī sniegt pieredzi Ukrainas valsts augstākās izglītības iestāžu zinātniskā un pedagoģiskā personāla profesionālās kvalifikācijas paaugstināšanai; profesionālu kontaktu veidošanai, lai nākotnē būtu iespējams organizēt zinātniskus un praktiskus seminārus, konferences, kā arī veidot kopīgas pasniedzēju un studentu apmaiņu programmas.

Pirmās stažēšanās programmas dienas viesi aizvadīja Lietuvā, Viļņā. 10. un 11. jūnijā pasniedzēji piedalījās Mikolasa Romerisa Universitātes rīkotajā starptautiskā zinātniski praktiskā konferencē "Starptautiskā drošība mūsdienu globālo izaicinājumu kontekstā". Nākamajā dienā viņi devās uz Latviju, kur viņus sagaidīja Latvijas Lauksaimniecības universitātes Bioekonomikas un ilgtspējīgo resursu vadības centra vadītāja *Dr. Daina Vasijevska*.

na Vasijevska, organizējot viesiem saturīgu vizītes programmu. Programmas dalībniekus sveica LLU kanclers Ziedonis Helvigs un starptautiskā sadarbības centra vadītājs Voldemārs Bariss.

Dienas pirmajā pusē universitātes viesiem bija iespēja iepazīties ar Jelgavas pili, Baltijas lielāko baroka pērli. Pēc ekskursijas norisinājās praktiskais seminārs "Bioekonomika Latvijā". Semināra ietvaros Bioekonomikas centra vadītāja Daina Vasijevska iepazīstināja semināra dalībniekus ar sasniegumiem bioekonomikas procesa attīstībā Latvijā. Patiesi lielu interesi izraisīja mūsu pārtikas nozares zinātnieku sasniegumi jaunas inovatīvas pārtikas izstrādē.

Seminārā Ukrainas zinātnieki tikās ar LLU Pārtikas tehnoloģijas fakultātes Tehnoloģiju un zināšanu pārneses nodaļas vadītāju, vadošo pētnieci, profesori Sandru Muižnieci-Brasavu. Notika diskusija par tēmu "Bioekonomikas jomas zināšanu nodošana kā inovatīvas universitātes funkcija." Viesus iepazīstināja arī ar Pārtikas tehnoloģijas fakultātes modernajām laboratorijām – Pārtikas produktu sensorās vērtēšanas laboratoriju, Maizes ražošanas un izpētes laboratoriju, Piena un tā pārstrādes laboratoriju, Iepakojuma materiālu izpētes laboratoriju, Pārtikas iekārtu laboratoriju.

Atvadoties viesi pateicās par produktīvu pavadīto dienu un novēlēja gan LZA, gan LLU, gan visām Latvijas augstskolām tālāku uzplaukumu un panākumus, un izteica vēlēšanos izveidot ciešāku sadarbību starp Baltijas un Ukrainas augstskolām. Nākamajā dienā Tallinā viņus jau gaidīja kolēģi no Igaunijas Zinātņu akadēmijas!

Dr. Daina Vasijevska,
LLU Bioekonomikas un ilgtspējīgo resursu
vadības centra vadītāja

AICINĀJUMS PIEDALĪTIES SEMINĀRĀ "BALTICS NETWORKING BRUNCH"

Latvijas ES programmas "Eiropa pilsoņiem" informācijas punkts sadarbībā ar Lietuvas un Igaunijas ES programmas "Eiropa pilsoņiem" informācijas punktiem no 2019. gada 6. septembra līdz 7. septembrim organizē divu dienu partnerības veicināšanas semināru "Baltics Networking Brunch" Birštonā, Lietuvā.

Pasākuma mērķis ir veidot sadarbības iespējas nākotnē starp dažādām organizācijām, pašvaldībām, to iestādēm un muzejiem, kuri ir ieinteresēti vēstures tematikā un vēlas iesniegt ES programmas "Eiropa pilsoņiem" 1. darbības (Eiropas vēstures piemiņas pasākumi) projektus. Eiropas vēstures piemiņas pasākumu galvenais uzdevums ir veicināt kopīgas Eiropas vēstures piemiņas pasākumu kultūras veidošanos un stiprināt savstarpēju saprašanos dažādu ES dalībvalstu iedzīvotāju starpā, īpaši atbalstot projektus, kuri atspoguļo galvenos pagrieziena punktus Eiropas vēsturē 20. gadsimtā, to nozīmi un sekas, ko Eiropa izjūt vēl šodien.

Pasākums notiek vienā laikā ar ikgadējo diskusiju festivālu "BŪTENT!" (<http://diskusijufestivalis.lt/about-festival-of-discussions-butent/>).

Dalībnieki ir aicināti piedalīties partnerības veicināšanas sesijā un pēc tās apmeklēt arī pašu festivālu "BŪTENT!", kas būtu labs ieguvums organizācijas kapacitātes stiprināšanai un starptautiskās pieredzes iegūšanai.

Partnerības veicināšanas pasākums ļaus iepazīstināt savu organizāciju un iepazīt citas organizācijas no Lietuvas un Igaunijas iespējamo kopīgo iniciatīvu realizēšanā.

Lai piedalītos partnerības veicināšanas pasākumā, lūdzam

aizpildīt pieteikuma anketu angļu valodā, kas atrodama Kultūras ministrijas mājaslapā.

Pieteikšanās termiņš – 2019. gada 9. augusts

Semināra darba valoda: angļu valoda

Pēc pieteikšanās termiņa beigām ES programmas "Eiropa pilsoņiem" Baltijas valstu informācijas punkti, izvērtējot aizpildītās pieteikuma anketas, atlasīs semināra dalībniekus un paziņos rezultātus visiem dalībniekiem, nosūtot informāciju uz pieteikumā norādītajiem e-pastiem.

Partnerības veicināšanas pasākums un naktsmitne būs viesnīcā "Domus Hotel" (<https://www.booking.com/hotel/lt/domus-viesbutis.et.html>) Birštonā.

Latvijas dalībniekiem tiks nodrošināts transports uz pasākumu Birštonā (kopā ar igauņu delegāciju) 6.septembrī plkst.14:00 (izbraukšana no Rīgas autoostas). Konkrēta izbraukšanas vieta tiks precizēta un to varēs noskaidrot no ES programmas "Eiropa pilsoņiem" informācijas punkta, tel. 67330228, e-pasts: Agnese.Rubene@km.gov.lv. Atgriešanās (7.septembrī) no Birštonas uz Rīgu kopā ar igauņu delegāciju tiek plānota plkst. 17:00.

Dalībnieki var arī paši organizēt savu ceļošanas veidu, ņemot vērā, ka transporta izdevumi būs jāsedz no saviem līdzekļiem.

Viesnīca semināra dalībniekiem Birštonā tiks rezervēta un apmaksāta.

Viesnīcas izdevumus par vienu nakti (6.–7. septembris) segs Latvijas ES programmas "Eiropa pilsoņiem" informācijas punkts.

Detalizēts uzaicinājums un pasākuma apraksts pieejams Kultūras ministrijas mājaslapā.

LĪDZ 31. JŪLIJAM LZA IZSTĀŽU ZĀLĒ APSKATĀMA VITAS LĒNERTES DARBU IZSTĀDE

Māksliniece Vita Lēnerte un LZA prezidents Ojārs Spāritis izstādes atklāšanā
Foto J. Brencis

18. jūnijā Latvijas Zinātņu akadēmijas 2. stāva izstāžu zālē notika Vitas Lēnertes personālizstādes "12 ORIGINĀLIESPIEDGRAFIKAS" atklāšana. Māksliniece-grafiķe, mākslas maģistre Vita Lēnerte ir Latvijas Mākslas akadēmijas Vizualās mākslas nodaļas Grafikas apakšnodaļas docente un māksliniece-datorgrafiķe izdevniecībā "Zvaigzne ABC".

Vita Lēnerte: "Izstādei esmu izraudzījusi 12 dažādos periodos tapušas lielformāta iespiedgrafikas. Darbu izvēlē atspoguļoti trīs atšķirīgi cikli. Tomēr kopējā estampu koncepcija ir cilvēks, savstarpējās attiecības un sajūtas. Katrā darbiem izmantotā iespiedformā – cinka platē – ir ķīmiski un mehāniski iestrādāts faktūru kopums. Katra cinka iespiedforma ir ar rokām izgriezta no lielākas cinka plates un faktūras, zīmējums tajās iekodēti, izmantojot slāpekļskābi, ieskrāpēts vai iegraudots.

Izstādei ir izvēlēts sešu darbu cikls, kas tapis tieši pirms 30 gadiem – 1989. gadā. Tie ir izteiksmīgi tuvplāni, kuros esmu risinājusi tēmas – cilvēks, sievietes trauslums, vīrieša spēks, valdonīgums – nosacītā ķermeņa siluetu valodā. Šajās kompozīcijās ļoti mērķtieci kārtu kārtām iestrādātas un sapludinātas liela daļa no dobspieduma tehnikām – oforta smalkās līnijās, mīkstās lakas samtainās fona faktūras, dziļkodinājumu asās vagas, sausās adatas dramatisms un mecotintas noslēpumainība. Papildus vēl auklas kā laikmeta liecības nospiedums. Otrs estampu cikls – krāsaini novikumi uz netradicionāli melna papīra, tie simbolizē Visumu, izplatījumu, bezgalību un mūsu dažādās pasaules, kas to apdzīvo kā savdabīgi zvaigznāji. Trešais iespiedgrafiku cikls – "Dzīves svinēšana" – krāsaini daudz nelielu iespiedformiņu novikumi uz balta ofortapapīra. Šajās kompozīcijās dominē prieks, gaisma un rotājums".

Vita Lēnerte 1991. gadā beigusi Latvijas Mākslas akadēmijas Grafikas nodaļu un šajā pat gadā uzaicināta tajā strādāt. Pasniedz dobspieduma un augstspieduma tehnikas BA un MA programmās. 1992. gadā ieguvusi mākslas maģistra grādu. Savas profesionālās zināšanas un prasmes papildinājusi mākslas augstskolās Minhenē un Brēmenē (Vācijā), Ņujorkā un Sakramento (ASV). Savas mākslinieciski profesionālās pieredzes, pedagoģiskā darba pilnveidošanai un zinātniski pētnieciskajam darbam pasaules mākslas augstskolās konkursu rezultātā vairākkārtīgi saņemtas DAAD, Tempus, Rīgas Domes un Valsts Kultūrkapitāla fonda stipendijas un finansējumi. Kopš 1995. gada strādā grāmatu mākslā un dizainā. No 2008. gada mākslinieciatorgrafiķe izdevniecībā "Zvaigzne ABC". V. Lēnertes grafikas darbu vadlīnija ir melnā un baltā simultānspele, vijigu līniju un piesātinātu faktūru laukumu saspēle, bet grāmatu mākslā dominē līdzsvarota struktūra un izsmalcināts dizains.

Ilze Stengrevica,
LZA sabiedrisko attiecību speciāliste

VALSTS PĒTĪJUMU PROGRAMMA PAR INDIVĪDA, SABIEDRĪBAS UN VALSTS ATTIECĪBĀM

Turpinājums no 1.lpp.

Viena no vēstures jomām, kuru uzskatīja par relatīvu brīvu, bija senākā vēsture, kuru padomju laikā konsekventi dēvēja tikai par "arheoloģiju". Šis vārds nepretendēja uz vēstures skaidrošanu, bet praktiski tāda notika. Jautājums tomēr ir gana sarežģīts – vai arheoloģija tiešām bija tik brīva? Šie jautājumi vēl nav pietiekoši plaši izdebatēti un to darījuši galvenokārt pētnieki, kuri paši dzīvoja un strādāja padomju periodā. "Zinātnes Vēstnesis" publicēts Gunta Zemīša referāts "Latvijas arheoloģija noklusējumu un aizliegumu laikā", kas sniedz vispārēju ieskatu padomju režīma selektīvajā attieksmē pret tiem arheoloģiem, jeb, runājot padomju terminoloģijā, "kadriem", kuri bija strādājuši Latvijas Republikas laikā, vai ienāca arheoloģijā drīz pēc Otrā pasaules kara. Doktorante Zenta Broka-Lāce pieder paaudzei, kura nav dzīvojuši un strādājuši okupācijas gados. Darba grupā viņa pēta Latvijas arheoloģiju arī padomju okupācijas apstākļos.

Viens no sabiedrības pārveidošanas paņēmieniem padomju okupācijas periodā bija ierasto tradīciju izskaušana, tās aizstājot ar jaunām – "padomju tradīcijām". Pie šīs tēmas strādā Dr.hist. Ilze Boldāne-Zeļenkova, vācot materiālus Latvijas Valsts arhīvā un LU LVI Etnogrāfisko materiālu krātuvē.

Saskaņā ar padomju ideoloģiju komunistiskā partija "izteica visas tautas gribu". Tas bija lielisks piesegs visām, arī noziedzīgām darbībām. Jau pati padomju okupācija tika iztēlota kā tautas gribas izpausme – "sociālistiskā revolūcija". Arī sabiedrības kontrole un represijām vajadzēja izskatīties pēc "tautas gribas" izpausmēm. Tāpat nav šaubu, ka bija cilvēki, kuri sadarbojās ar okupācijas varu. Lemesli varēja būt dažādi. Vislabāk to var izprast detalizēti aplūkojot kādu konkrētu rajonu. Vēsturnieks Dr.hist. Dzintars Ērglis VPP ietvaros pēta vietējo varas institūciju iesaisti sabiedrības kontrolē un represijās Ventspils apriņķa teritorijā (1945–1956). Darba pamatā ir Latvijas Komunistiskās (bolševiku) partijas (LK(b)P) Ventspils apriņķa komitejas (AK) materiāli, kas glabājas Latvijas Valsts arhīvā. Svarīgākie materiāli Ventspils AK lietās atrodami slepenajā sarakstē par prokuratūras, tiesas, leM un VDM darbību, kadru izvēli u.c.

Sovetizācijas tēmai uzmanība tika pievērsta arī D. Bleieres vadītās darba grupas seminārā, kurā piedalījās Lietuvas Vēstures institūta vadošais pētnieks Dr. Saulius Gribkauskas (Saulius Grybkauskas) ar lekciju "Padomju perioda pētījumi Lietuvā un Baltijas republiku tehnokrātu sadarbība padomju laikā". Lietuvisku vēsturnieks pētījis Baltijas republiku industrializāciju padomju periodā un tehnokrātu kadru sagatavošanu. Kā zināms, Latvijai uzspiestā industrializācija noveda pie dramatiskām izmaiņām iedzīvotāju sastāvā, samazinot latviešu īpatsvaru līdz 52% no iedzīvotāju kopskaita. Lietuvā tā nenotika. Arī tehnisko inteliģenci veidoja t.s. "nacionālie kadri" – paši lietuvieši. Cik lielā mērā to noteica republiku komunistiskās partijas vadītāji, cik PSRS politiskie uzstādījumi, cik augstskolu savstarpējā konkurence. Cik apstākļu sakritība? Nav šaubu, ka būtiska nozīme

¹ Zemītis G. Latvijas arheoloģija noklusējumu un aizliegumu laikā. Zinātnes Vēstnesis. Nr. 11 (574)

bija "nacionālkomunistu" sagrāvei Latvijā 1959. gadā, kamēr lietuviešiem salīdzinoši veiksmīgi izdevās uzspiesto padomju saimniecības modeli pielāgot savām nacionālajām vajadzībām.

Nav šaubu, ka vien no būtiskākajiem vēsturiskajiem lūzuma posmiem, ceļā uz Latvijas valsti, bija dzimtbūšanas atcelšana Baltijas guberņās 19.gs. sākumā. 2019. gada 16.–18. oktobrī notiks LU rīkota konference "Cilvēka personiskā brīvība un tiesiska uz demokrātiskām vērtībām balstīta neatkarīga valsts", ko organizē VPP projekta izpildītājs Jānis Lazdiņš. Ar referātu un sekojošu publikāciju konferencē piedalīsies arī Guntis Zemītis, kurš savās pārdomās par brīvību kā attīstības priekšnosacījumu jau dalījies atklājot jauno Turaidas muzejrezervāta ekspozīciju "Klauzīnieks – saimnieks – pilsonis".

Vēl viens būtisks VPP uzdevums ir valsts drošības stiprināšana. Humanitāro zinātņu loma drošības nodrošināšanā mūsdienās ir būtiski pieaugusi. Šī doma izskanēja arī LZA Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas organizētajā forumā – ES šobrīd mazāk apdraud militāra iejaukšanās, vairāk populisms un nespēja kritiski domāt. Ļoti svarīgi, ka vēsturnieki apzina un analizē vēsturisko pieredzi. Uldis Krēslis VPP ietvaros strādā pie tēmas "Latvijas iekšējā drošība: apdraudējumi, risinājumi, neveiksmes un sasniegumi. 1919–1923".

Pēc Otrā pasaules kara tajā Eiropā, kur nebija uzspiests komunistiskais režīms, kritiski tika izvērtētas visas pagātnes lappuses, arī neērtās. Tikai tā bija iespējams izveidot mūsdienu eiropiešu identitāti. Dzelzs priekšvara pretējā pusē, kurā atradāmies arī mēs, pagātnes izvērtēšana notika selektīvi – nacistiskos noziegumus nosodīja, par padomju – klusēja. Tomēr arī nacistiskie noziegumi tika vērtēti subjektīvi. Tāpat nepilnīgi un selektīvi tika vērtēta pretošanās kustība nacistiskās Vācijas okupācijas režīma laikā. Valsts pētījumu programmā šai tēmai pievērsušies Uldis Neiburgs un Inese Runce. U. Neiburgs veic Latvijas pretošanās kustības nelegālo laikrakstu ("Latvija", "Tautas Balss", "Brīvā Latvija, Latvju Raksti", "Lāčplēsis", "Par Latviju" u.c.) apzināšanu LNA LVVA, LNA LVVA un citās vēstures avotu krātuvēs. I. Runce pēta līdz šim maz apzinātās Baznīcas un nacistiskās Vācijas okupācijas režīma attiecības. Sprototams, ka padomju historiogrāfijā tās tikai ignorētas, vai apzināti izkropļotas. Viņas tēmas VPP ir "Nabadzīgā Bērna Jēzus māsu" pagrīdes darbība Latvijā un Baznīcas attieksme pret holokaustu un ebreju glābšanu.

VPP ietvaros turpinās jau iepriekšējās VPP "Letonika" ietvaros uzsāktā sadarbība ar Valmieras muzeju un jaunajiem vēsturniekiem. Ilze Boldāne-Zeļenkova LU Akadēmiskajā apgādā iesniegusi sagatavoto rakstu krājumu "Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi IV".

Valsts pētījumu programma pamazām tuvojas vidusposmam, kad arhīvos, ekspedīcijās, konferencēs un semināros iegūtas atziņas realizētos rakstos un pirmajās monogrāfijās.

Dr.hist. Guntis Zemītis

VPP projekta "Indivīda, sabiedrības un valsts mijiedarbība kopējā Latvijas vēstures procesā: vērtību konflikti un kopīgu vērtību veidošanās vēsturiskos lūzumu punktus" vadītājs

ATVIEGLOTI NOSACĪJUMI PĒTNIECĪBAS PIETEIKUMIEM PĒCDOKTORANTŪRAS 3. KĀRTĀ

Valsts izglītības attīstības aģentūra (VIAA) informē, ka Pēcdoktorantūras pētniecības atbalsta 3. atlases kārtas nolikumā ir pieņemti grozījumi, atvieglojot nosacījumus ar saimniecisko darbību saistītiem pieteikumiem.

Nemot vērā komersantu un saimnieciskās darbības pētījumu specifiku, grozījumi paredz, ka ārvalstu mobilitāte vismaz 3 mēnešus nav obligāts nosacījums ar saimniecisko darbību saistītiem pētniecības pieteikumiem. Savukārt ar saimniecisko darbību nesaistītiem pētījumiem nosacījumi nemainās un ārvalstu mobilitāte ir obligāts nosacījums, lai pilnveidotu pēcdoktoranta zinātnisko kapacitāti un pētniecības kompetences pieteikuma īstenošanas laikā. Ņemot vērā to, ka līdz ar grozījumiem ir plānoti labvēlīgāki nosacījumi ar saimniecisko darbību saistītiem pētījumiem, pieteikumu iesniegšanas termiņš netiek pagarināts.

Atgādinām, ka Pēcdoktorantūras pētniecības atbalsta 3. atlases kārtā Latvijā reģistrētas zinātniskās institūcijas un komersanti pētniecības pieteikumus var iesniegt līdz **2019. gada 15. jūlijam**.

Šajā atlases kārtā ir paplašināts jauno zinātnieku loks, kuri var pretendēt uz atbalsta saņemšanu, pēcdoktorantiem ir lielākas iespējas iesaistīties akadēmiskā darbā un attīstīt starptautisko sadarbību pētniecības jomā, kā arī ir mazināts pieteikumu administratīvais slogs. Turpmākajās atlases kārtās pētniecības pieteikumus varēs iesniegt pēcdoktoranti, kuri doktora grādu ieguvuši ne agrāk kā 10 gadus pirms pētniecības pieteikuma iesniegšanas.

Pēcdoktorantūras pētniecības atbalsts paredzēts fundamentālo vai rūpniecisko pētījumu īstenošanai, tehnoloģisko tiesību aizsardzībai, zināšanu un tehnoloģiju pārnesi, kompetenču pilnveidošanai, starptautiskajai mobilitātei un tīklošanai, bakalauru, maģistru vai doktoru darbu vadišanai un recenzēšanai, citu pētniecības vai inovācijas projektu sagatavošanai.

Papildus tam atbalsts paredzēts arī sabiedrības informēšanai par pētniecības pieteikuma ietvaros veikto pēcdoktoranta pētījumu, tā norises gaitu un zinātniskajiem rezultātiem. MK noteikumi paredz, ka pētniecības pieteikuma īstenošana tiek uzsākta sešu mēnešu laikā pēc pētniecības pieteikuma iesnieguma apstiprināšanas.

Pieejamais finansējums 3. atlases kārtā ir 15,1 miljoni eiro, tai skaitā, ar saimniecisko darbību saistītiem pētījumiem ir paredzēti 7,5 miljoni eiro un ar saimniecisko darbību nesaistītiem pētījumiem – 7,5 miljoni eiro, no kuriem 1,5 miljoni eiro plānoti fundamentālo pētījumu īstenošanai.

Detalizētāka informācija par projektu, konkursa nosacījumiem un iesniedzamajiem dokumentiem atrodama VIAA mājaslapas sadaļā Pēcdoktorantūras pētniecības atbalsts "Konkursi".

Aizstāvēšana

2019. gada 15. jūlijā plkst. 10.00 Biznesa augstskolā Turība, Rīgā, Graudu ielā 68, C2045 telpā notiks promocijas padomes komunikācijas zinātnē (plašsaziņas līdzekļu un komunikācijas nozarē) sēde, kurā

JOLANTA DERKEVICA – PILSKUNGA aizstāvēs promocijas darbu "**Domino Effect Theory and Legal Regulations: The Effects of Risk and Crisis Communication on Latvian Enterprises**" (Domino efekta teorija un tiesiskais regulējums: komunikācijas riska un krīzes situācijās – ietekme uz Latvijas uzņēmumiem).
Recenzenti: Dr. sc.soc. Andris Pētersons (Biznesa augstskolā Turība); Dr.phil. Agnese Dāvidsone (Vidzemes Augstskola); Dr.iur. Raimunds Kalesniks (Raimundas Kalesnykas, Kazimira Simonoviča universitāte, Lietuva).

Ar promocijas darbu var iepazīties Biznesa augstskolas Turība Bibliotēkā, Rīgā, Graudu ielā 68.

2019. gada 5. septembrī plkst. 13.00 Latvijas Universitātes Pedagoģijas zinātnes nozares promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Imantās 7. līnijā 1, 100. auditorijā

ILONA BRŪVERIS aizstāvēs promocijas darbu "**Principi, kuri pamato skolotāju uzskatu maiņu par skolēniem ar uzvedības atbalsta vajadzībām**" pedagoģijas doktora (Dr.paed.) zinātniskā grāda iegūšanai skolas pedagoģijā.
Recenzenti: Dr.paed. Sarmīte Tūbele (LU); Dr.paed. Linda Pavītola (Liepājas Universitāte); Dr.paed. Dzintars Ilūko (Daugavpils Universitāte).

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Latvijas Universitātes Daudznozaru bibliotēkā Raiņa bulvārī 19, Rīgā.

Biznesa augstskolā Turība promocijas padomes vadībinātnē sēdē 2019. gada 12. jūnijā **ZANEI DRINĶEI** tika piešķirts zinātnes doktora grāds ekonomikas un uzņēmējdarbības zinātnes nozares uzņēmējdarbības vadības apakšnozarē. Balsošanas rezultāti: par – 8; pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

LU Ķīmijas zinātņu nozares promocijas padomes atklātā sēdē 2019. gada 18. jūnijā **ANNĀI NIKITJUKAI** tika piešķirts ķīmijas doktora zinātniskais grāds (Dr.chem.) ķīmijas nozares organiskās ķīmijas apakšnozarē. Balsošanas rezultāti: par – 7, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

LU Literatūrzinātnes, folkloristikas un mākslas zinātnes nozares promocijas padomes atklātā sēdē 2019. gada 18. jūnijā **AUSTRAI CELMIŅAI-KEIRĀNEI** tika piešķirts filoloģijas zinātniskais doktora grāds (Dr.philol.) folkloristikas nozarē, mitoloģijas apakšnozarē. Balsošanas rezultāti: par – 7, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

"ZINĀTNES VĒSTNEŠA" LASĪTĀJU IEVĒRĪBAI!

Nākamais "Zinātnes Vēstneša" numurs iznāks **š. g. 16. septembrī**, kas būs laikraksta jubilejas izdevums. Lūdzam materiālus publicēšanai 30. septembra numurā iesniegt līdz š. g. 26. septembrim.

Redaktore Ilze Boldāne-Zeļenkova
"Zinātnes Vēstnesis"
Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.
Reģistrācijas apliecība nr. 75.
Izdevējs: Latvijas Zinātņu akadēmija, Latvijas Zinātnes padome, Latvijas Zinātnieku savienība.

"Science Bulletin". Latvian Academy of Sciences, Latvian Council of Science, Association of Latvian Scientists.
"Zinātnes Vēstnesis" redakcijas padome: akadēmiķis Tālavis Jundzis (vadītājs), LZA Prezidents Ojārs Spāritis, LZA ģenerālrakstnieks Andrejs Siliņš, LZA Senāta priekšsēdētājs Jānis Stradiņš, akadēmiķi Raita Karnīte, Baiba Rivža, Jānis Spigulis, Pēteris Trāpen-

cieris, un LZA sabiedrisko attiecību speciāliste Ilze Stengrevica; Jānis Kloviņš un Arnis Kokorevičs (LZP); Uldis Gērāvis (LZS).
Redakcija: Rīgā, Akadēmijas laukumā 1.
Tālr. 67212706, 67225361, 26593299, fakss 67821153.
E pasts: zinatnes.vestnesis@lza.lv; http://www.lza.lv
Indekss 77165. Iespiests: SIA Zemgus LB